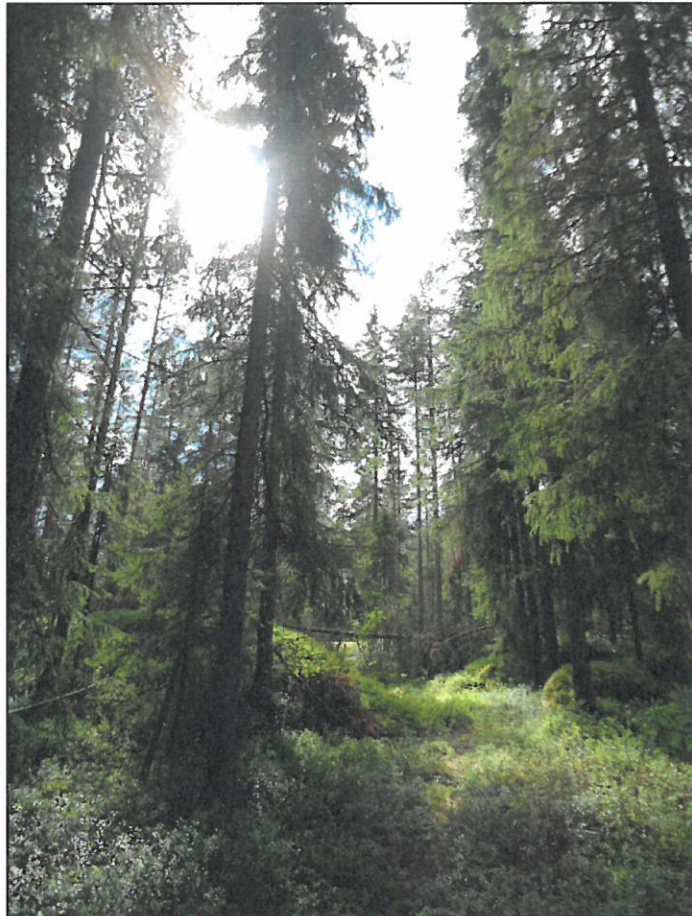

Ylivieskan Toivonpuiston (9.) kaupunginosa
Salmiperän asemakaavaton alue

Luontoselvitys 2015
Luontotyypit, kasvillisuus ja linnusto

Katja Polojärvi ja Tapio Koistinaho
Ylivieskan kaupunki
Ympäristöpalvelut

Päivitetty 2.3.2023

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
2. KASVILLISUUSKARTOITUS	4
2.1 Menetelmät	4
2.2 Tulokset	5
2.2.1 Salmelanojan varsi	5
2.2.2 Metsät	5
2.2.3 Pellot, ojanvarret ja reuna-alueet	7
3. LINNUSTOKARTOITUS	7
3.1 Menetelmät	7
3.2 Tulokset	8
4. JOHTOPÄÄTÖKSET	9
KIRJALLISUUS	10

Päivitys 2.3.2023: Johtopäätöksistä on poistettu virheellinen merkintä peltopyystä ja lisätty pyytä koskevat kirjaukset.

1. JOHDANTO

Tässä luontoselvityksessä on kartoitettu Ylivieskan Salmiperän asemakaavattoman alueen kasvi- ja lintulajistoa sekä luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä luontokohteita. Kasvillisuuskartoituksessa on selvitetty pääasiassa putkilokasvien esiintymistä. Kasvillisuuskartoituksen on tehnyt ympäristösuunnittelija Katja Polojärvi. Lisäksi on selvitetty alueella ja sen välittömässä ympäristössä pesivää linnustoa. Tämän arvioinnin on tehnyt ympäristöpäällikkö Tapio Koistinaho. Maastotyöt on tehty kasvillisuuskartoituksen osalta touko–elokuussa 2015 ja linnustokartoituksen osalta kesäkuussa 2015 ja 2021.

Luontoselvityksen taustalla vaikuttavat mm. seuraavat lait ja direktiivien säädökset: luonnonsuojelulaki (1096/1996), metsälaki (1093/1996), vesilaki (587/2011) ja maa-aineslaki (555/1981) sekä EU:n luonto- (1992/43/ETY) ja lintudirektiivi (2009/147/EY). Selvityksessä on huomioitu erityisesti luonnonsuojelulain 29 §:ssä luetellut suojellut luontotyypit, joihin kuuluvia luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa niin, että luontotyypin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Kasvi- ja lintulajiston osalta on huomioitu luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) liitteiden, luonto ja lintudirektiivin liitteiden sekä Suomen uhanalaisten lajien punaisen listan (Ryttäri ym. 2019, Lehikoinen ym. 2019) luettelot rauhoitetuista, tiukkaa suojelua edellyttävistä ja uhanalaisista lajeista mukaan lukien tiedot alueellisesti uhanalaisista lajeista (Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2021).

Selvitys koskee noin 35 hehtaarin laajuista aluetta Ylivieskan Toivonpuiston (9.) kaupunginosassa Salmiperällä (kuva 1). Alue rajoittuu etelässä Pohjanmaan rataan. Kartoitettuun alueeseen kuuluu Salmiperäntien ja Salmelanojan varren pihapiirejä ja viljelemättömiä peltoja sekä Koivukallion valaistun ladun/kuntopolun itäpuolella sijaitsevat metsäalueet. Nämä metsäalueet on harvennettu lähes kauttaaltaan vuoden 2015 jälkeen. Karkeasti ottaen metsiköt ja alueen eteläosa ovat maaperältään hienoainesmoreenia ja alueen pohjois- ja koillisosat hienoa hietaa/hiesua. Metsäalueilla on myös kalliomaata. Alueella ei sijaitse Natura-kohteita eikä muita suojeltuja luontokohteita.

Suomen lajitietokeskuksen (2021) aineistossa on merkinnät seuraavista vuoden 2019 uhanalaisuustarkastelussa mukana olleista lajeista:

- Käenpiika, *Jynx torquilla*, NT silmälläpidettävät, kansalaishavainto vuodelta 2009, ei laadunvarmistusta. Pohjanmaan keskiboreaalisella alueella (3a) uhanalaisuusluokka on RT uhanalaiset.
- Pähkinänakkeli, *Sitta europaea*, VU vaarantuneet, kansalaishavainto vuodelta 2014, ei laadunvarmistusta.

Havainnot muista lajeista:

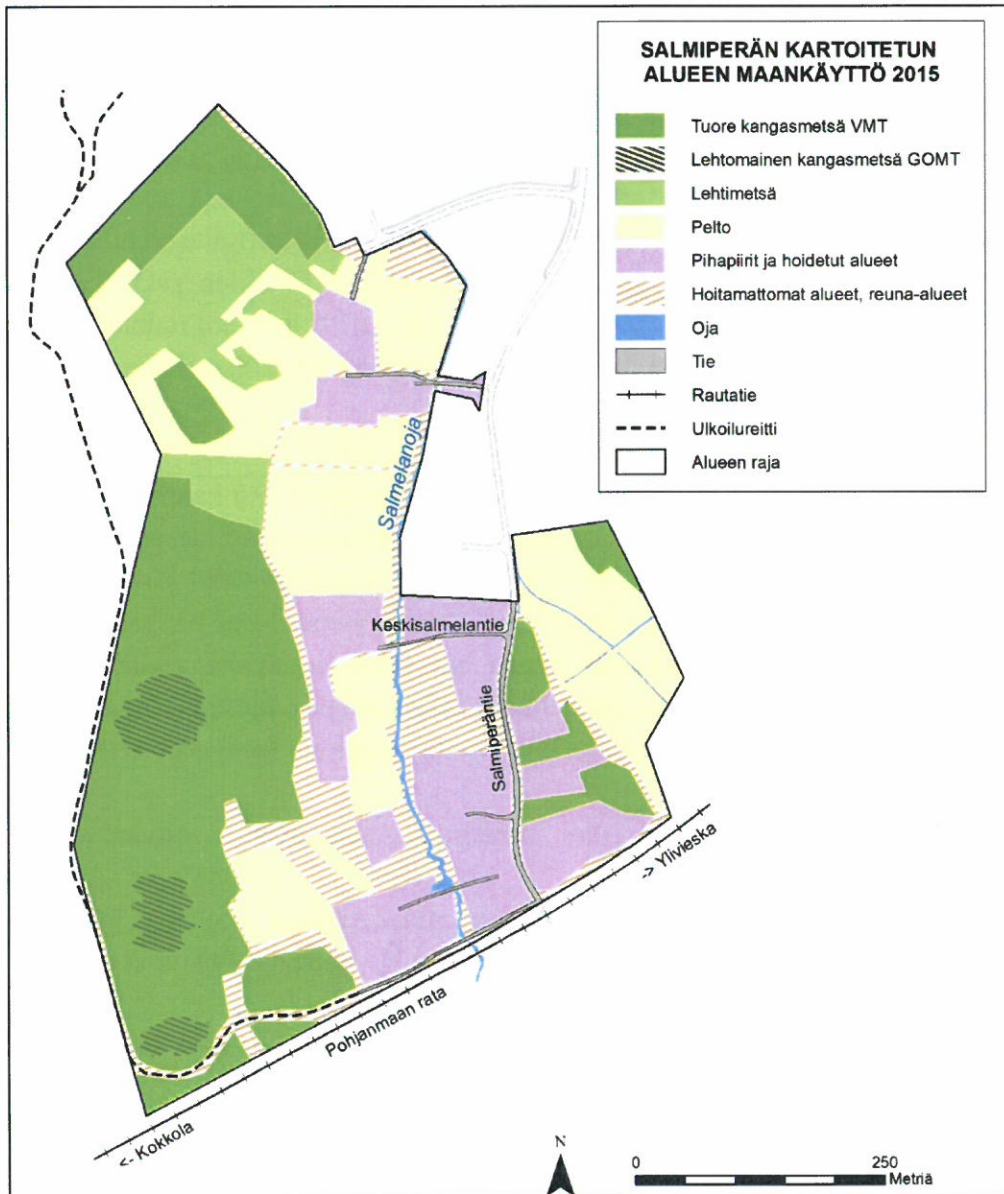
- Kanelikääminen, *Stemonitis axifera*, kansalaishavainto 2020, ei laadunvarmistusta.

Vanhemmissa kartoituksissa alueella ei ole havaittu uhanalaisia lajeja tai lajien ja luontotyyppien suojelun kannalta merkittäviä erityiskohteita (mm. Issakainen 1988, Tikkanen ym. 1999, Hautala 2007).

2. KASVILLISUUSKARTOITUS

2.1 Menetelmät

Kasvillisuuskartoituksessa selvitettiin pääasiassa putkilokasvien esiintymistä. Samalla havainnoitiin mahdollisesti esiintyviä erityislajiston potentiaalisia kasvupaikkoja ja luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä biotooppikohteita. Hoidetut pihapiirit jätettiin kartoituksen ulkopuolelle. Alueelle tehtiin neljä maastokäyntiä 20.5.-10.8.2015 välisenä aikana.

Kuva 1. Kartoitettun alueen maankäyttö kesällä 2015. Metsäalueet on pääosin harvennettu vuoden 2015 jälkeen.

2.2 Tulokset

2.2.1 Salmelanojan varsi

Salmelanoja virtaa kartoitetun alueen poikki etelästä pohjoiseen. Oja on suurimmaksi osaksi perattu (kuva 2a). Ainoastaan ylävirran puolella Keskisalmelantieltä etelään on luonnonilaisen kaltaisia virtapaikkoja (kuva 2b). Salmelanojaan laskevat sivuojat ovat melko matalia ja osittain umpeen kasvaneita.

Salmelanojan varren kasvilajisto on monimuotoisempaa kuin lähiympäristössä yleisesti, vaikka ruoppauksen jälkeen kasvillisuus ei ole vielä kaikilta osin palautunut ja ruopattut osuudet rajoittuvat ainakin toiselta laidaltaan pihapiirien hoidettuihin puuttomiin nurmikenttiin. Ojan varsi on monin paikoin pajuttunut. Muutoin ojanvarsi puustoa kasvaa vain ylävirran mutkittlevissa kivisissä virtapaikoissa, joissa puuainesta on myös ojassa, mikä tekee niistä monimuotoisia elinympäristöjä eliöstöille. Salmelanojan varren lajisto on tyypillistä ojanvarsikasvustoa valtalajeina mesiangervo, koiranputki ja nokkonen sekä metsäkurjenpolvi, joka muodostaa alueella laajoja kasvustoja. Seassa kasvaa puronvarsilla ja muilla kosteammilla kasvupaikoilla viihtyviä lajeja kuten rentukkaa, ojakellukkaa, suo-orvokkia, luhtalemmikkiä, rantatädykettä, järvikortetta, korpikaislaa, ruokohelpeä ja ojasorsimoa. Ylävirran puolella rantapuuston katveessa kasvaa tuoreiden ravinteikkaampien kasvupaikkojen lajistoa kuten sudenmarjaa ja käenkaalta. Ojan lähiympäristössä kasvava keltakurjenmiekkä kuuluu selvästi piha-alueen istutuksiin. Myös lähiympäristössä oleva vuorikaunokkikasvusto on levinnyt viereiseltä pihalta kasvupaikalleen puutarhajätteiden mukana.

a)

b)

Kuva 2. Salmelanojan pääosin peratussa uomassa (a) on muutamia luonnonilaisempia virtapaikkoja (b).

2.2.2 Metsät

Laajin yhtenäinen metsäalue sijaitsee kartoitetun alueen länsiosassa Salmelanojan varren peltoalueiden ja Koivukallion valaistun ladun välissä. Pienempiä metsälaikkuja sijaitsee alueen pohjoisosassa sekä pienellä kalliomaalla alueen kaakkoisosassa. Alueen pohjois- ja länsiosassa sijaitsevat metsäalueet ovat pääosin tuoreita mäntyvaltaisia puolukka-mustikkatyyppin (VMT) kangasmetsiä, joissa esiintyy muutamia pienialaisia kallioisia ja karuja jäkälikköjä (kuva 3a). Kenttäkerroksessa kasvaa kangasmetsille tyypillisiä lajeja kuten juolukkaa, variksenmarjaa ja

kanervaa sekä kosteammilla paikoilla suopursua. Alueen länsiosassa etelään päin mentäessä metsä muuttuu kuusivaltaiseksi tuoreiden kangasmetsiköiden ja lehtomaisten metsäkurjenpolvi-käenkaali-mustikka-tyyppin (GOMT) metsälaikkujen vuorotteluksi (kuva 3b). Näissä metsälaikussa kuusien seassa kasvaa pääasiassa koivua, pihlajaa ja harmaaleppää. Kenttäkerroksessa ei kasva metsäkurjenpolvea kovinkaan runsaasti, mutta käenkaalta sen sijaan kasvaa runsaina kasvustoina. Muita kenttäkerroksessa esiintyviä lajeja ovat mm. oravanmarja, kultapiisku, lillukka, metsäimarre, metsäalvejuuri, vanamo, metsämitikka ja maitohorsma. Kartoitetun alueen metsissä on varsin vähän kosteita suopainanteita. Metsät eivät myöskään ole heinittyneitä eivätkä kortteisia.

a)

b)

c)

d)

Kuva 3. Kartoitetun alueen metsät ovat pääosin tuoreita puolukka-mustikkatyyppin (VMT) kangasmetsiä (a), joiden lomassa esiintyy paikoin pienempiä lehtomaisia metsäkurjenpolvi-käenkaali-mustikka-tyyppin (GOMT) metsälaikkuja (b). Alueen eteläosassa metsä on kuusivaltaista ja männyn osuus kasvaa pohjoiseen päin mentäessä (c). Alueen keskiosassa on toteutettu harvennushakkuu vuoden 2015 jälkeen, minkä seurauksena pääosa alueen metsistä on ollut harvennettuna vuonna 2021 (d).

a)

b)

Kuva 4. Koivittuneet vanhat peltoalueet ovat paikoin erittäin reheviä (a). Ojien varret ja peltojen pientareet ovat mesiangervon ja pajujen valtaamia (b).

2.2.3 Pellot, ojanvarret ja reuna-alueet

Alueen pohjois- ja luoteisosassa sijaitsee koivikoiden, pajukoiden ja mesiangervon valtaama peltoalue, joka on ollut viljelemättömänä jo kauan. Alue oli kartoitushetkellä kasvillisuudeltaan erittäin rehevä ja vaikeakulkuinen (kuva 4a).

Myöskään muut alueen pellot eivät olleet viljeltyinä kartoituksen aikana. Osa pelloista ja niiden ojista on koivujen ja pajujen valtaamia, mutta osa on vielä viljelyskäytössä. Kartoituskesänä osa pelloista oli viljelemättä poikkeuksellisen runsaista sateista johtuen (alueen asukkaan tiedonanto 5.8.2015).

Pellot, ojanvarret ja muut reuna-alueet ovat pääasiassa mesiangervokasvustojen peittämiä. Mesiangervon seassa alueella kasvaa mm. maitohorsmaa, karhunputkea, huopaohdaketta, peltoohdaketta, lehtovirmajuurta, rantatädykettä, niittynätkelmää, kultapiiskua, metsäkurjenpolvea, oravanmarjaa, isotalvikkia, ojakellukkaa ja mustaherukkaa. Heinäkasveista alueella kasvaa pääasiassa nurmitähkiötä ja –puntarpäätä. Peltojen sarkaojat ja tienvarsiotjat eivät ole lajistoltaan erityisen monimuotoisia (kuva 4b).

3. LINNUSTOKARTOITUS

3.1 Menetelmät

Lintulajistoa ja sen parimääriä on arvioitu Luonnontieteellisen keskusmuseon (2012) pistelaskentaohjeita soveltaen. Arviointi toteutettiin ohjeen havainnointitapoja ja -aikoja noudattaen, mutta pisteiden kokonaismäärä ei yltänyt ohjeen tasolle alueen suppeuden vuoksi. Pisteitä ei sijoitettu asuinkiinteistöjen tonteille, ns. yksityisydensuojan piiriin.

Kartoituksessa ei kirjattu selvästi ylilentäviä lintuja, kuten kala- ja harmaalokkeja eikä ensimmäisessä laskennassa havaittua kurkea. Lintuhavaintojen huomioon ottamisen edellytyksenä on ollut, että

lintua tai lintuparia on voitu pitää paikallisena, joko itse alueella tai sen lähiympäristössä pesivänä tai että kartoitettavan alueen on katsottu sisältyvän lintuparin reviiriin esimerkiksi ruokailupaikkana.

Sama pisteistä muodostettu reitti laskettiin kolme kertaa (3., 8. ja 15.6.2015). Pistelaskenta toteutettiin vielä kertaalleen 1.6.2021.

3.2 Tulokset

Linnuston kannalta alueen elinympäristöt voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: Pientalojen pihapiirit, kangasmetsät sekä peltoalueet (ml. joutomaat, osa näistä on avoimia, osa jo pensoittunutta).

Monet pientalojen pihapiirit ovat olleet asuttuina jo vuosikymmeniä, etenkin Salmelanojan tuntumassa, ojan molemmin puolin. Pari kolme pientaloa on aikoinaan toiminut tilakeskuksina, maanviljelyyn liittyvine rakennuksineen. Pihapiirien pesivään lajistoon kuuluvat runsaslukuisimpina västäräkki, räkättirastas, punakylkirastas, lehtokerttu, pajulintu, harmaasieppo, kirjosieppo, talitiainen, sinitiainen, peippo, vihervarpunen, harakka, pikkuarvunen sekä satunnaisemmin keltasirkku.

Kohteen länsireunan yhtenäisen metsäalueen eteläosa on kuusivaltaista ja puusto monin paikoin tiheää. Em. tilakeskukset, vanhat pellot ja myös ulkoilureitti lisäävät metsän reuna-alueiden määrää. Kuusivaltaisuus näkyy lajistossa. Alueelta tavattiin pyypari, lehtokurppa, sepelkyyhky, käpytikka, metsäkirvinen, rautiainen, punarinta, laulurastas, punakylkirastas, sirittäjä, tiltalti, pajulintu, hippiäinen, harmaasieppo, kirjosieppo, talitiainen, närhi, varis, peippo, vihervarpunen, käpylintu (sp), punatulkku sekä ensimmäisellä havaintokierroksella pellonreunasta myös taivaanvuohi.

Metsäalueen pohjoisosassa kuusivaltaisia metsiä suosivat lajit vähenevät männyn osuuden kasvaessa, mutta toisaalta esimerkiksi metsäkirvinen runsastuu ja alueelta havaittiin leppälintupari. Käki kukkui, mutta sen sijaintia ei voitu varmistaa ja toki laji liikkuu suhteellisen laajalla alueella.

Kasvillisuus, varsinkin pensaiden määrä, vaikuttaa peltoalueiden linnustoon. Kartoitetun alueen avoimet pellot ovat suhteellisen pienialaisia, minkä vuoksi niiltä ei haivattu varsinaista peltolajistoa, kuten kiuruja tai töyhtöhyppiä. Osin tähän vaikutti myös se, etteivät pellot eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ole aktiivisessa viljelykäytössä eikä niitä ainakaan laskennan aikaan muokattu. Tällöin peltojen vaikutus linnustoon ilmenee etenkin reunavaikutuksen sekä pensaiden määrän kautta. Peltoalueilta reunoineen havaittiin runsaasti punakylkirastaita, pajulintuja, harakoita ja myös räkättirastaita. Laskentaan sattuneita lajeja olivat myös punarinta, hernekerttu, lehtokerttu, kirjosieppo, talitiainen, peippo, vihervarpunen, varis ja naakka sekä ensimmäisessä laskennassa havaittu pajusirkkukoiras. Monet pensastosta hyötyvät lajit vaikuttivat runsaammilta myös Salmelanojan varressa, joskin tätä ei voinut laskennassa varmuudella todentaa. Ojanvarresta pyrähti ensimmäisessä laskennassa koirastavi.

Kartoituksen jälkeen länsireunan metsäalue on harvennettu lähes kauttaaltaan eikä metsänpohja ole vielä toipunut ajourista ja hakkuutähteistä. Pistelaskenta toistettiin kertaalleen 1.6.2021, jolloin laskenta aloitettiin kolean yön jälkeen kello 5.30. Yhden laskentakerran perusteella ei voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä, mutta metsäalueiden linnusto vaikutti yksipuolistuneen ja parimäärät pienentyneen oleellisesti. Puuston harventuminen oli toki havaittavaa, samalla pienpuusto ja pensaat

ovat vähentyneet. Pellot olivat nyt hoitamattomampia ja pensoittuneempia kuin vuonna 2015, mikä suosii aiemmin todettuja ”pensaslajeja” ja lisää vanhojen peltojen parimääriä.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Alueen kasvilajisto on lajimäärältään melko suppeaa tyyppillistä kangasmetsän lajistoa, minkä lisäksi peltoalueella ja muilla aukeilla alueilla esiintyy myös pelloille ja pientareille tyyppillisiä lajeja. Alueelta ei löytynyt rauhoitettuja, tiukkaa suojelua edellyttäviä tai uhanalaisia kasvilajeja. Myöskään alueellisesti uhanalaisia tai silmälläpidettäviä lajeja ei havaittu.

Alue tarjoaa linnuille suhteellisen monipuolisen elinympäristöjen mosaiikin, vaikka todettu lintulajisto oli aika tavanomaista. Linnustolaskennassa ei havaittu alueellisesti uhanalaisia lintulajeja. Havaituista lajeista pyy on luokiteltu uhanalaisuusarvioinnissa 2019 vaarantuneeksi (VU) ja närhi silmälläpidettäväksi (NT). Alueella toteutettujen harvennushakkuiden myötä metsän linnustollinen merkitys on vähentynyt merkittävästi. Harventamisen myötä tiheikköjä suosivan pyyn elinolosuhteet ovat heikentyneet. Metsäaluetta on kuitenkin hyvä säästää kaavoituksen yhteydessä, kuten kaavaluonnoksen perusteella näyttää tapahtuneenkin.

Alueella ei esiinny luonnonsuojelulaissa tarkoitettuja luonnon monimuotoisuuden säilymiselle tärkeitä luontotyyppisiä eikä metsälaissa määriteltyjä erityisen tärkeitä elinympäristöjä. Salmelanoja on kuitenkin vesistönä luonnon monimuotoisuutta lisäävä. Vaikka Salmelanoja on pääosin perattu, sen varrelta löytyy myös luonnontilaisen kaltaisia virtapaikkoja, joiden säilyminen on syytä turvata kaavoituksessa.

Ylivieskassa 2.3.2023

Katja Polojärvi
ympäristösuunnittelija
Ylivieskan kaupunki

Tapio Koistinaho
ympäristöpäällikkö
Ylivieskan kaupunki

KIRJALLISUUS

- Hautala, A. 2007. *Ylivieskan kulttuurimaisema-alueen ja kaupungin lähiympäristön luontoselvitys – Linnusto, kasvillisuus ja luontotyypit*. Tmi Arto Hautala, Ympäristö- ja kalatalouspalvelut.
- Issakainen, A. 1988. Siika-, Pyhä- ja Kalajokilaaksojen uhanalaiset kasvit. *Pohjois-Pohjanmaan Seutukaavaliiton julkaisusarja B:56*. 121 s.
- Luonnontieteellinen keskusmuseo 2012. Eläinmuseon linnustonseuranta, laskentaohjeet. <http://www.luomus.fi/seurannat/linnut.htm>
- Lehikoinen, A., A. Jukarainen, M. Mikkola-Roos, A. Below, T. Lehtiniemi, J. Pessa, A. Rajasärkkä, J. Rintala, P. Rusanen, P. Sirkiä, J. Tiainen & J. Valkama 2019. Linnut. *Teoksessa* Hyvärinen, E., A. Juslén, E. Kemppainen, A. Uddström & U.-M. Liukko (toim.): *Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019*. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki, s. 560-570.
- Ryttäri, T., M. Reinikainen, C.-A. Hæggström, S. Hakalisto, J. Hallman, T. Kanerva, P. Kulmala, J. Lampinen, M. Piirainen, V.-P. Rautiainen, T. Rintanen & O. Vainio 2019. Putkilokasvit. *Teoksessa* Hyvärinen, E., A. Juslén, E. Kemppainen, A. Uddström & U.-M. Liukko (toim.): *Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019*. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki, s. 182-202.
- Suomen Lajitietokeskus 2021. Laji.fi -portaali. <https://laji.fi/> (27.5.2021).
- Tikkanen, H., H. Hongell & A. Polso 1999. Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit. *Alueelliset ympäristöjulkaisut* 112. 139 s. Länsi-Suomen ympäristökeskus, Kokkola.
- Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2021. Lajien alueellinen uhanalaisuus 2020. <https://www.ymparisto.fi/punainenlista> (julkaistu 26.3.2021).